

4. Павлик В.П. Методи управління сільськогосподарським підприємством : моногр. / В.П. Павлик – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 156 с.
5. Павлик В.П. Система автоматизованого управління сільськогосподарським виробництвом / В.П. Павлик // Економіка АПК. – 2005. - № 12. - С. 37 – 42.
6. Прокопенко Т. О. Інформаційні технології управління організаційно-технологічними системами [Текст] : моногр. / Т. О. Прокопенко, А. П. Ладанюк. - Черкаси : Вертикаль, 2015. - 224 с.
7. Риггс Дж. Производственные системы: планирование, анализ, контроль. Сокращ. пер. с англ.; общ. ред. и послесловие А.И. Анчишкина. – М. : Прогресс, 1972. — 344 с.
8. Яневич М. М. Система інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного маркетингового управління підприємств [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / М.М. Яневич; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль, 2015. - 20 с.
9. Cooper R. The design of cost management systems [Text] : text and cases / R. Cooper, R. S. Kaplan. - 2. ed. - Upper Saddle River (New Jersey) : Prentice-Hall, 1999. – XII. - 536 p.
10. Laudon K. C. Essentials of management information systems: organization and technology [Text] / Kenneth C. Laudon, Jane Price Laudon. - 2nd ed. - Upper Saddle River, New Jersey : Prentice Hall, 1997. – XXXVII. - 564 p.
11. Modern Agriculture Management Donald D. Osburn, Kenneth C. Schneberger. The University of Missouri. Reston Publishing Company, Inc. A Prentice-Hall Company Reston, Virginia 1978. – 370 p.
12. Notes and Problems in Microeconomic Theory / Samuel Bowles, David Kendrick in collaboration with Lance Taylor, Marc Roberts. Harvard University Cambridge, Massachusetts. MARKHAM PUBLISHING COMPANY, Chicago. 1971. – 200 p.
13. O'Brien J. A. Management information systems. Managing information technology in the networked enterprise [Text] / James A. O'Brien. – 3rd ed. – Boston, Massachusetts [etc.] : Irwin McGraw-Hill, 1996. – XXXI. – 624 p.
14. Oz E. Management information systems [Text] / E. Oz. – 3. ed. – Boston, Massachusetts : Course Technology, Thomson Learning, 2002. – XXXI. – 752 p.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2016 р.

Фахове рецензування: 05.12.2016 р.

*

УДК 330.341.1:634.8

*А.Г. ТОПОВ, асистент
Одеський державний аграрний університет*

Державна підтримка інновацій як основа розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови, в яких опинився виноградарсько-виноробний підкомплекс України після підписання угоди про асоціацію з ЄС, а також втрати кримської частини підкомплексу, ставлять нові виклики перед підприємствами й державою. Саме державна підтримка може стати початковим поштовхом і економічною основою для адаптації виноградарських та виноробних підприємств до нових ринкових умов, просуванню на зовнішніх ринках в результаті стимулювання збільшення інвестицій в інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державної підтримки інноваційної діяльності аграрного виробництва розглядали

ряд учених: Ю.О. Лупенко [5, 7], П.Т. Саблук [10], Т.І. Олійник, Ю.Є Кирилов., Е.Е. Савицький, М.П. Резнік та ін. Також значну увагу приділяли проблемам залучення інвестицій у виноградарство й виноробство такі вчені, як А.М. Авідзіба [1], В.В. Власов, І.В. Білоус [2] тощо. Однак питання державної підтримки інноваційного розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу вимагають ретельнішого вивчення.

Мета статті – дослідження сучасного стану та проблем інноваційної діяльності підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу, а також визначення пріоритетних заходів державної підтримки, які направлені на подолання перешкод щодо підвищення інноваційної активності виноробних і виноградарських підприємств.

© А.Г. Топов, 2017

Виклад основних результатів дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження були діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних процесів; законодавчі, нормативні акти, наукові розробки й публікації вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблем державної підтримки аграрного виробництва й економічного розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу. У процесі дослідження використані методи: порівняння, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний та економіко-математичні.

Виноградарсько-виноробний підкомплекс вже протягом тривалого часу переживає спад виробництва. Так, за даними Державної служби статистики України площі виноградних насаджень за останні 40 років скоротилися у 3,5 раза. Загальна площа виноградників в Україні за 2013 рік становила 75,1 тис. га [2]. Більша частина (близько 90%) з них – це технічні сорти, які є сировиною для виробництва виноматеріалів, коньячних спиртів, соків тощо. Без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя загальна площа виноградних насаджень у 2015 році становила 41,8 тис. га (плодоносні насадження) [2].

Слід зазначити, що більшість виноградників в Україні низькопродуктивні через високу зрідженість (при допустимій зрідженості – 5%, велика їхня частка знаходиться на кри-

тичному рівні, що становить близько 30%) [3]. Причиною такої ситуації є ряд пов'язаних між собою факторів, серед яких слід виділити закладання виноградних насаджень без наукового обґрунтування, сортами, інколи навіть не районованими в Україні.

Як наслідок, через скорочення площі та зниження врожайності, зменшився валовий збір винограду, що призвело до імпортозалежності галузі виноробства. Впродовж останніх років значну частину виноматеріалів і коньячних спиртів виробники імпортують, а Україна при цьому розвиває економіку виноробної галузі Молдови, Грузії, Італії, Франції, Чилі й інших країн.

Зважаючи на зазначене, можна зробити висновок, що виноградарство та виноробство України за роки незалежності характеризуються: скороченням площ, зниженням урожайності, перевагою імпорту над експортом, падінням рівня якості продукції, збільшенням обсягів фальсифікації [4].

Однак у сучасній глобалізованій і динамічній економіці конкурентоспроможними можуть бути лише ті підприємства, галузі та країни, які постійно займаються пошуком, розробкою й впровадженням нових технологій та техніки, тобто переходять на шлях інноваційного розвитку.

Натомість, інноваційна активність у виноробних підприємствах останніми роками помітно знизилась (табл. 1).

1. Впровадження нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції у виноробних підприємствах України у 2011-2015 роках

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. до 2011р., (+; -)
Впроваджено нових технологічних процесів	2	1	2	0	2	0
з них маловідходних, ресурсозберігаючих	1	-	-	-		-1
Запроваджено інноваційних видів продукції	12	11	4	3	1	-11
нові для ринку	-	1	1	-		0
нові лише для підприємства	12	10	3	3	1	-11
із усього запроваджених інноваційних видів продукції – види машин, устаткування, приладів, апаратів тощо	8	-	-	-	-	-8
Придбано нових технологій, од.	-	-	1	1		0

Джерело: [2].

Протягом досліджуваного періоду (2011-2015 роки) кількість впроваджених технологічних процесів й інноваційних видів продукції у виноробних підприємствах України в цілому коливається від 1 до 2 на рік. При цьому в 2014 році нові технологічні процеси не впроваджувались. Але кількість запроваджених інноваційних видів продукції зменшилася з 12 до 1. Слід підкреслити, що більшість із запроваджених інноваційних видів продукції є новими лише для підприємств в яких вони запроваджуються.

Якщо розглядати джерела фінансування, то очевидно, що виноробна галузь має низьку привабливість для інвестицій, які спря-

мовуються на інновації. По-перше, загальний обсяг витрат на інновації за останні п'ять років зменшився більше як у 100 разів. Особливо різке падіння відбулося в 2014 і 2015 роках, але також протягом попередніх чотирьох років витрати на інновації скоротилися більше як на дві третини. По-друге, практично єдиним джерелом фінансування інновацій були власні кошти виноробних підприємств. Кошти іноземних інвесторів і держави не залучались, а деякий обсяг кредитних коштів використовувався лише у 2011 році й 5,3 тис. грн з державного бюджету було виділено у 2015 році.

2. Джерела фінансування інновацій у виноробних підприємствах України у 2011-2015 роках

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. до 2011 р., %
Загальна сума витрат на інновації, тис. грн	38356,2	12905	10418,4	652,6	379,2	1,0
З них:						
власних коштів	17685,9	12905	10418,4	652,6	373,9	2,1
коштів державного бюджету	-	-	-	-	5,3	x
коштів іноземних інвесторів	-	-	-	-	-	x
кредитів	20670,3	-	-	-	-	x

Джерело: [2].

Загалом інноваційна діяльність пов'язана з ризиком – загрозою втратити власні ресурси, недоодержати дохід або понести додаткові витрати, які не дадуть бажаного результату. В країнах із розвинутою економікою багато уваги приділяють тим труднощам, з якими підприємства стикаються під час розробки та запровадження інновацій. Їх варто враховувати також у вітчизняних підприємствах – це надмірні витрати коштів і часу, пріоритети конкурентного розвитку, незадовільний попередній аналіз ринку, неспроможність підібрати й залучити достатню кількість інформації від кінцевих споживачів і неповна взаємодія між підрозділами підприємства. Запровадження інновацій пов'язано з великими витратами й тому залежить від фінансових можливостей підприємств. Отже, великого значення набуває державна підтримка інноваційного розвитку.

Вагомим фактором розвитку наукового потенціалу виноградарства й виноробства є наявність досить потужної мережі наукових закладів, що включають в себе академічний,

науково-освітній, галузевий, заводський сектори.

Провідним закладом у науковому забезпеченні виноградарства та виноробства є ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова», який майже 100 років веде роботу над удосконаленням та урізноманітненням асортименту виноградних насаджень України. Починаючи з 20-х років минулого століття й до нинішнього часу шляхом генеративної селекції створено понад 120 сортів і форм.

Основною проблемою інноваційної діяльності у виноградарсько-виноробному підкомплексі, на нашу думку, є запровадження нововведень безпосередньо у виробництво, що пов'язано як із фінансовими проблемами підприємств та установ, так і відсутністю міцних взаємозв'язків між науковими установами й сільськогосподарськими підприємствами.

На наш погляд, для подолання негативних тенденцій у сфері інноваційної діяльності в підприємствах виноградарсько-вино-

робного підкомплексу доцільно було б провести ряд заходів державної підтримки:

Зменшення ставки земельного податку з площ під багаторічними насадженнями (у тому числі виноградом) до періоду плодоношення.

Розробка та прийняття державної цільової програми підтримки й мікrokредитування впровадження нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції підприємств із невеликими потужностями й обсягами виробництва та фермерських виноробних господарств.

Приведення національного законодавства у відповідність до вимог ЄС, забезпечення створення й функціонування незалежних регіональних лабораторій для контролю за якістю вин для формування ефективної системи контролю якості та безпечності виноробної продукції.

Запровадження мораторію терміном на п'ять років на підвищення акцизного податку на виноробну продукцію до стабілізації ситуації в галузі й збереження виноробної промисловості.

Згідно з європейською практикою та враховуючи, що вино є харчовим продуктом, слід було б виключити сухе вино з переліку підакцизної продукції.

Внесення змін до Податкового кодексу України для скасування авансової попередньої оплати податку на прибуток і запровадження автоматичного відшкодування ПДВ експортерам виноробної продукції.

Внесення зміни до Закону України «Про державне регулювання виробництва й обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», передбачивши використання визначеної частки вітчизняних коньячних спиртів.

Запровадження максимального терміну розрахунку за поставлену виноробними підприємствами виноробну продукцію мережевій торгівлі – 60 діб, що відповідає європейській практиці, зокрема Директиві 2011/7/ЄС Європарламенту та Ради ЄС «Про

протицію затримкам платежів у комерційних угодах».

Удосконалення системи управління виноградно-виноробною галуззю й налагодження ефективної взаємодії з галузевими асоціаціями виробників, сприяння посиленню ролі професійних спілок виробників.

Забезпечення виконання Угоди про ЗВТ України з ЄС у частині надання виноробній галузі України технічної допомоги для модернізації та виведення на ринок нових торгових марок виноробної продукції.

Проведення заходів щодо диверсифікації ринків збуту виноробної продукції (країни Азії, зокрема Китай, Близького Сходу, африканського континенту тощо). Забезпечення популяризації у світі бренду «Українське вино».

Забезпечення бюджетного фінансування діяльності галузевих наукових установ, приведення у відповідність національного законодавства у сфері виноградарства та виноробства до вимог ЄС, зокрема й за рахунок грантів, іноземної донорської допомоги та міжнародних програм.

Висновки. В Україні простежується тенденція до зменшення площ виноградних насаджень та погіршення їх якості, а також перехід на часткове забезпечення виноробної промисловості імпортною сировиною. Поштовхом до розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу можуть стати інвестиції в інноваційний розвиток підприємств. Через погіршення фінансових показників інвестиції в інновації у виноробних підприємствах також знижуються. В цих умовах державна підтримка інновацій у галузі може стати тим фактором, який змінить негативну тенденцію. Насамперед, це можуть бути податкові пільги підприємствам, які здійснюють інвестиції в інновації, фінансування наукових досліджень і розробок, організаційна підтримка щодо доступу до сучасних досягнень науки й техніки та просуванню вітчизняної продукції на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. *Авидзба А.М.* Состояние мирового виноградарства и перспективы направления развития науки и техники этой отрасли / А.М. Авидзба, Н.М. Павленко // Труды научного центра виноградарства и виноделия ИВиВ «Магарач». – Ялта, 2001. – Т. 3. – С. 5-6.
2. *Білоус І.В.* Стратегія розвитку виноградарства і виноробства України та передумови виходу їх продукції на світовий ринок: препринт / І.В. Білоус. – Одеса: ННЦ «ІВиВ ім. В.Є. Таїрова», 2014. – 24 с.

3. Герус Л.В. Практичні результати селекційної програми «Стійкість плюс якість» / Л. В. Герус, І. А. Ковальова, О.В. Салій та ін. // *Виноградарство і виноробство: міжв. тем. наук. зб.* – Одеса: ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова», 2014. – Вип. 51. – С. 61-66.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2014. – 516 с.
6. Луканин А.С. Проблемы украинского виноделия [Электронный ресурс] / А.С. Луканин. – Режим доступа: <http://www.quercus.com.ua/publikacii/2.pdf>.
7. Лупенко Ю.О. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України / Ю.О. Лупенко // *Економіка АПК.* – 2014. – № 12. – С. 5-11.
8. Egorov E.S. Program of innovative development of foreign countries: experience and achievements / E.S. Egorov // [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2012/06/E.-S.-Egorov.pdf>.
9. Henry Chesbrough, Wim Vanhaverbeke and Joel West, eds., *Open Innovation: Researching a New Paradigm*, Oxford University Press (2006). – [Online], available at: <http://www.emotools.com/static/upload/files/Openinnovationparadigm.pdf>.
10. Innovation activity in the agricultural sector: institutional aspect, monograph / [Sabluk P.T., Shpykulyak O.G., Kurylo L.I. and others]. – К.: NSC IAE, 2010. – 706 p.
11. Research and innovation activity in Ukraine: Statistical yearbook. – К.: State Statistics Service of Ukraine. – 2014. – 314 p.
12. The Bloomberg Innovation Index [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries>.
13. Varnaliy Z. Problems of support of innovation activity of small businesses [electronic resource] / Z. Varnaliy // Mode of access: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Monitor43/in-dex.html>.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2017 р.

Фахове рецензування: 17.01.2017 р.

* * *

Новини АПК

Україна підтримуватиме локальне виробництво техніки

Україна буде всесторонньо підтримувати розвиток локального виробництва сільськогосподарської техніки. Про це зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Тарас Кутовий у своєму виступі на конференції «Стійке зростання – фактори успіху та стратегічні варіанти для сільгоспмашинобудівного сектору України», яка відбувалася у рамках Глобального форуму з продовольства 2017 у Берліні.

«Зараз Україна являє собою перспективний майданчик для сільськогосподарського машинобудування. Тому закликаю міжнародних виробників техніки та інвесторів розширювати та переносити своє виробництво в Україну. Адже для цього у нас є усі умови – зручні технічні території, підготовлені інженери та фахівці, стабільний попит на продукцію цього сегменту», – сказав Тарас Кутовий.

Зокрема Міністр повідомив, що у 2016 році сільгосптоваровиробниками України придбано близько 8,5 тис. од. техніки на суму майже 9 млрд грн. «Минулий рік показав, що ринок живий і йому лише бракує інвестиційного поштовху. Про це свідчать і номенклатура вітчизняної техніки та обладнання, яка налічує понад 2,5 тис. найменувань», – підкреслив Тарас Кутовий та додав, що у 2016 році впроваджено у виробництво близько 50 видів нових та модернізованих машин.

Керівник аграрного міністерства привернув увагу присутніх до необхідності розширення переліку малої техніки для фермерів, які з року в рік збільшують попит на машини та устаткування для сільського господарства.

У Бюджетному кодексі України передбачено, що у 2017-2021 роках щорічний обсяг коштів Державного бюджету України, які спрямовуються на підтримку сільськогосподарських товаровиробників, становитиме не менше 1 відсотка випуску продукції у сільському господарстві. При цьому 20% такої підтримки використовується сільськогосподарськими товаровиробниками для закупівлі технічних засобів.

За бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» у 2017 році передбачено 550 млн грн на технічне переоснащення АПК, підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників шляхом здешевлення складної сільськогосподарської техніки, компенсації кредитних ставок банків, залучених на придбання технічних засобів.

Прес-служба Мінагрополітики України